

Rapport 2023:13

Länsstyrelsen
Stockholm

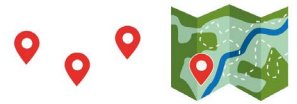
Friluftsliv i Stockholms län

Handlingsplan 2023–2026

För mer information kontakta
Länsstyrelsens enhet för landskap och naturskydd
Tfn: 010-223 10 00

Foto omslag: Mostphotos
Utgivningsår: 2023
ISBN: 978-91-7937-233-0

Du hittar rapporten på vår webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm

Innehåll

Handlingsplan för friluftsliv i Stockholms län	4
Mål och fokusområden	4
Framtagande av handlingsplan	6
Genomförande av åtgärder	6
Uppföljning	7
Övergripande behov och utmaningar	7
Länsstyrelsens åtgärder	9
FOKUSOMRÅDE 1	
Ett kunskapsbaserat och systematiskt arbete med friluftsliv	9
FOKUSOMRÅDE 2	
Ett jämlikt friluftsliv som främjar hållbara livsstilar	10
FOKUSOMRÅDE 3	
Innovation och dialog för ett hållbart friluftsliv	11
Framgångsfaktorer för ett kommunalt friluftslivsarbete ..	13
Förslag på åtgärder till kommuner	13

Handlingsplan för friluftsliv i Stockholms län

Denna handlingsplan är en del av [Stockholms län friluftslivsstrategi](#) och gäller för åren 2023–2026. Friluftslivsstrategi beslutades 2021 och syftar till att stärka det långsiktiga arbetet med friluftsliv i länet genom en tydlig riktning och en gemensam målbild. Grunden för strategin är den nationella friluftslivspolitikerna men strategin utgår från de lokala förutsättningar, behov och intressen som finns i vårt län.

Den här handlingsplanen listar prioriterade åtgärder som konkretiserar hur Länsstyrelsen planerar att arbeta med Stockholms läns friluftslivsstrategi fram till 2026.

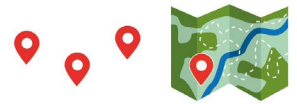
Mål och fokusområden

Friluftslivsstrategin pekar ut fyra övergripande mål för Stockholms län. Tre strategiska fokusområden har identifierats som centrala att arbeta med för att kunna uppfylla målen.

ÖVERGRIPANDE MÅL

I Stockholm län ska....

- ▶ Alla människor ha möjlighet till upplevelser av natur- och kulturmiljöer.
- ▶ Alla kunna utöva ett rikt och varierat friluftsliv på jämlika villkor, för välbefinnande och hälsa, utan att äventyra natur- och kulturmiljöers olika värden.
- ▶ Natur- och kulturmiljöer tillgängliggöras för ett hållbart nyttjande av naturen.
- ▶ Friluftslivsstrategin främja tvärsektoriell dialog och samarbete mellan berörda aktörer.

STRATEGISKA FOKUSOMRÅDEN

Åtgärderna i handlingsplanen tar avstamp i friluftslivsstrategins tre strategiska fokusområden.

1

Ett kunskapsbaserat och systematiskt arbete med friluftslivet

En god kunskap om friluftslivet ger aktörer möjlighet att ta välgrundade beslut och göra rätt prioriteringar. Stor kunskap ska finnas både ur brukar-, förvaltar-, och aktörsperspektivet. Genom löpande utbyte av erfarenheter, goda exempel och kunskap kan fler aktörer på ett enkelt sätt förbättra sina insatser.

2

Ett jämlikt friluftsliv som främjar hållbara livsstilar

Alla ska kunna vara ute och uppleva natur- och kulturlandskapet. Jämlika förutsättningar för friluftslivsutövande behöver skapas och dessa upplevelser bidrar till att stärka individers förståelse för naturen. Arbetet med friluftsliv ska vara en integrerad del av folkhälso- och integrationsarbetet.

3

Innovation och dialog för ett hållbart friluftsliv

Länets höga natur- och kulturvärden är en förutsättning för friluftsliv, naturturism och landsbygdsutveckling. Dessa värden skapar en attraktiv plats för boende, besökare och för verksamheter att etableras. Friluftslivet anpassas och utvecklas efter medborgarnas behov, och arbetsmetoder utvecklas för att skapa villkor för ett hållbart friluftsliv som stärker regional landsbygdsutveckling och naturturism.

VÄRDET MED FRILUFTSLIV

Friluftsliv ger mervärde både för den enskilda människan och samhället i stort. Här är några konkreta exempel på hur:

- ▶ Vistelse i natur och friluftsområden främjar barns koncentrationsförmåga och fysisk aktivitet vilket har positiva samband med förbättrad motorik, kondition och mental hälsa. Det har i sin tur positiva effekter på barns skolprestationer.
- ▶ Friluftsliv kan främja en meningsfull social tillvaro, bygga broar över generationsgränser och vara en viktig motivator till fysisk aktivitet. Inom det organiserade friluftslivet kan deltagare lära sig att samarbeta, sätta upp mål och lära sig lösa utmaningar.
- ▶ Trygga och välbesökta naturområden nära bostäder kan bidra till attraktiva livsmiljöer för människor och förbättra förutsägningar för den biologiska mångfalden.
- ▶ Genom naturvistelse stärks individens förståelse och kunskap om naturen vilket kan bidra till mer hållbara livsstilar och miljöengagemang.

Framtagande av handlingsplan

Handlingsplanen har tagits fram i en medskapande process där Länsstyrelsen, kommuner, Region Stockholm och föreningar samt privata aktörer i länet deltagit. Tillsammans har vi kartlagt och analyserat de utmaningar och behov som finns inom varje fokusområde. Därefter har vi identifierat de åtgärder som bedömts vara nödvändiga för att det ska vara möjligt att nå de övergripande målen.

Genomförande av åtgärder

Arbetet med friluftsliv är tvärsektorielt och berör många olika områden. Naturvård, folkhälsa, integration, miljö- och hållbarhet, kulturarv, regional tillväxt, naturturism, landsbygdsutveckling, utbildning- och forskning samt fysisk planering är alla exempel på intressen som arbetet med friluftsliv kommer i kontakt med. För att kunna genomföra åtgärderna i handlingsplanen krävs samverkan och ökad dialog mellan regionala aktörer, kommuner, föreningslivet, organisationer, markägare och näringsliv. Alla behöver ta sitt ansvar för att driva utvecklingen i rätt riktning och nå uppsatta mål.

I handlingsplanen listas de åtgärder som **Länsstyrelsen** avser att genomföra. För åtgärder som kräver samverkan mellan olika aktörer kommer Länsstyrelsen att initiera och bidra till aktiviteter som leder till att åtgärden genomförs.

Handlingsplanen är ett verktyg och ett stöd för länets **kommuner** att driva, utveckla och systematisera arbetet med friluftsliv. Men handlingsplanen pekar inte ut hur utvecklingen ska ske på kommunal nivå. Det är upp till varje kommun att själv konkretisera åtgärder utifrån sina lokala förutsättningar. Se sidan 13. Länsstyrelsens uppdrag är att löpande stödja kommunerna i deras arbete med friluftslivsfrågor.

Friluftslivsorganisationer och det lokala **föreningslivet** har en central roll som kraft och motor i arbetet med att främja friluftsliv. De möjliggör för människor att utöva en bredd av friluftslivsaktiviteter och arbetar speciellt för att nå barn och unga samt ovana målgrupper. Även andra aktörer som **markägare** och det lokala **näringslivet** är viktigt för att möjliggöra naturvistelse och upplevelser.

Svenskt Friluftsliv är paraplyorganisation för ideella friluftslivsorganisationer i Sverige och verkar för att skapa de bästa förutsättningarna för friluftsliv i landet. De företräder friluftslivsorganisationerna gentemot regering, riksdag och myndigheter.

Riksidrottsförbundet (RF) är idrottsrörelsens samlade organisation som stödjer, företräder, leder och samordnar idrottsrörelsen i gemensamma frågor. Inom RF finns idrotter som utövas i mark, på vatten och i luft, så kallade friluftsidrotter.

Foto: Mostphotos

Uppföljning

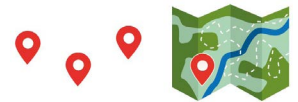
Handlingsplanen sträcker sig över fyra år men åtgärder kan sträcka sig längre fram i tiden. Åtgärder kan komma att förändras eller prioriteras om utifrån behov och förutsättningar. Ytterligare åtgärder som krävs för att nå målen i strategin kommer att utvecklas löpande.

Med hjälp av indikatorer och utvärdering kommer handlingsplanens åtgärder att följas upp årligen. Uppföljningen bestämmer riktningen för vidare aktiviteter och det fortsatta arbetet med friluftsliv i Stockholm län. Uppföljningen är även viktig för utformningen av nästa handlingsplan.

Övergripande behov och utmaningar

Stockholms län är en växande storstadsregion med ett högt exploateringsstryck. Samtidigt har länet en stor landsbygd, är till hälften skogstäckt och har en av världens största skärgårdar. Att arbeta mot ett hållbart friluftsliv för länets alla invånare innebär därför såväl utmaningar som stora möjligheter.

I behovsanalysen vid framtagandet av handlingsplanen lyftes genomgående vikten av **kunskapshöjande insatser** och ett **tvärsektorielt erfarenhetsutbyte** mellan aktörer som berörs av arbetet med friluftsliv. Även betydelsen av ökad förståelse och kunskap hos tjänstepersoner och politiker om **värdet av friluftsliv** och vad friluftsliv är lyftes.

Naturområden och möjligheter att utöva **friluftsliv behöver säkras och prioriteras i den fysiska planeringen**, genom politiska beslut på regional och kommunal nivå. I tätbebyggda miljöer riskerar annars många grönområden att försvinna för att ge plats åt bland annat bostäder. Förtätning kan i sin tur innebära ett **ökat slitage** på de återstående grönområdena när fler människor ska samsas på färre och till ytan mindre områden.

Den tätortsnära naturens kvaliteter behöver stärkas som **multifunktionella områden** där utveckling av biologisk mångfald och ekosystemtjänster kan samsas med människors behov av rörelse och naturupplevelser.

Tillgänglighet till friluftsområden på **landsbygden** behöver öka. Samtidigt behöver möjligheter till olika aktiviteter utvecklas för att tillgodose människors behov.

Långsiktigt hållbara lösningar för friluftsliv i **skärgården** behöver utvecklas. Hänsyn till boende och känsliga naturområden behöver säkerställas samtidigt som besök och naturturism främjas.

Intressekonflikter mellan olika besökargrupper behöver hanteras, liksom aktiviteter som kan orsaka störningar för markägare och/eller skada på naturen. Det finns också ett behov av ökad kunskap hos allmänheten **om allemansrättens rättigheter och skyldigheter**.

Samtidigt behöver **kunskapen öka om var, när och hur** friluftsliv faktiskt utövas. Det kan handla om att veta hur stort antalet besökare är i olika områden, eller att känna till vilka aktiviteter som utövas och vilka **upplevelser som efterfrågas**, så att prioriteringar och rätt insatser kan göras på rätt plats

Alla människor ska ha möjlighet till vistelse i naturen i sin vardag. En oro-väckande trend är en ökad ojämlikhet där **avståndet till den vardagsnära naturen ökar** för vissa grupper, beroende på födelseland, inkomst, utbildningsnivå och fysiska förutsättningar. Många människor upplever **olika hinder** för att vistas i naturen. Det kan till exempel vara okunskap, otrygghet eller brist på tid, medan andra kan ha svårt att ta sig ut för att den **fysiska tillgängligheten** är bristfällig.

För **barn och unga** krävs god tillgång och närhet till naturmiljöer för lek och rörelse och för att de ska få möjlighet att öka sin naturförståelse. För att nå alla grupper och tillgodose behov krävs **samordning och samverkan** mellan exempelvis kommuner och föreningsliv.

Samverkan och dialog mellan offentlig, ideell och privat sektor som alla berörs av friluftslivsfrågan är avgörande för att **säkerställa ett helhetsperspektiv på friluftsliv** så att målen med strategin uppnås – att alla människor har möjlighet till upplevelser av, och vistelse i, natur- och kulturmiljöer.

Foto: Mostphotos

Länsstyrelsens åtgärder

Fokusområde 1

Ett kunskapsbaserat och systematiskt arbete med friluftslivet

- Åtgärd 1** Starta ett friluftslivsnätverk med kommuner där samverkan, dialog och erfarenhetsutbyte sker.
- Åtgärd 2** Genomföra regionala träffar där erfarenhetsutbyte och informations spridning mellan kommuner, organisationer och andra aktörer sker.
- Åtgärd 3** Tillsammans med andra länsstyrelser genomföra webinarier för att öka kunskapen och sprida goda exempel.
- Åtgärd 4** Identifiera vilka kunskapsunderlag och kartläggningar som behövs i det fortsatta arbetet med friluftsliv i länet och påbörja arbetet med att ta fram dessa.
- Åtgärd 5** Systematiskt räkna besökare i utpekade statliga naturreservat samt stödja kommuner i arbetet med att räkna besökare i kommunala reservat och friluftsområden.
- Åtgärd 6** Öka kunskapen om och förståelsen för olika målgrupper, vad gäller till exempel hinder, preferenser, perspektiv och intressen för att utöva friluftsliv. Genom exempelvis enkätundersökningar och dialog.

Fokusområde 2

Ett jämlikt friluftsliv som främjar hållbara livsstilar

- Åtgärd 7** Säkerställa att behovet av tillgängliga friluftsområden av tillräcklig storlek och kvalitet beaktas i den kommunala, mellankommunala och regionala fysiska planeringen.
- Åtgärd 8** Inom Länsstyrelsens modell *Tidig planeringdialog* stödja och vägleda kommunerna inom friluftslivsfrågor för att öka friluftslivets genomslag i den regionala och kommunala fysiska planeringen.
- Åtgärd 9** Arbeta för en regional organisering av vandringsleder i länet.
- Åtgärd 10** Samverka med, lära av och sprida föreningslivets och andra aktörers insatser med att nå ovana besökare och få ut fler människor i naturen. Exempelvis genom dialoger, seminarium eller metodstöd.
- Åtgärd 11** Tillsammans med föreningsliv och skolor sprida kunskap och metoder som bidrar till ökad utomhuspedagogik i förskola och grundskola.
- Åtgärd 12** Tillsammans med föreningsliv, besöksnäring, markägare, myndigheter och kommuner arbeta för att öka kunskapen om allemansrätten.
- Åtgärd 13** Tillsammans med centrala aktörer öka kunskapen hos beslutsfattare om vinsterna med friluftsliv ur ett folkhälso- och samhällsekonomiskt perspektiv.
- Åtgärd 14** Öka den fysiska tillgängligheten i utpekade statliga naturreservat genom fler serviceanordningar och skyltar, samt öka och tillgängliggöra digital information inför och under besöket, på olika språk.
- Åtgärd 15** Bidra till ökad tillgänglighet i och omkring skogen samt ett ökat och diversifierat friluftsliv till flera platser.
- Åtgärd 16** Etablera arbetssätt för att identifiera och inkludera upplevelsevärden vid bildande av nya och revideringar av befintliga naturreservat
- Åtgärd 17** Kartlägga vilka natur- och kulturområden viktiga för friluftsliv som det går enkelt att ta sig till med kollektivtrafik och arbeta för att kommunicera det till allmänheten.
- Åtgärd 18** I arbetet med ett hållbart friluftsliv i den fysiska planeringen utgå från en helhetssyn på landskapet som gynnar människans välbefinnande, biologisk mångfald och platsens kulturhistoria.

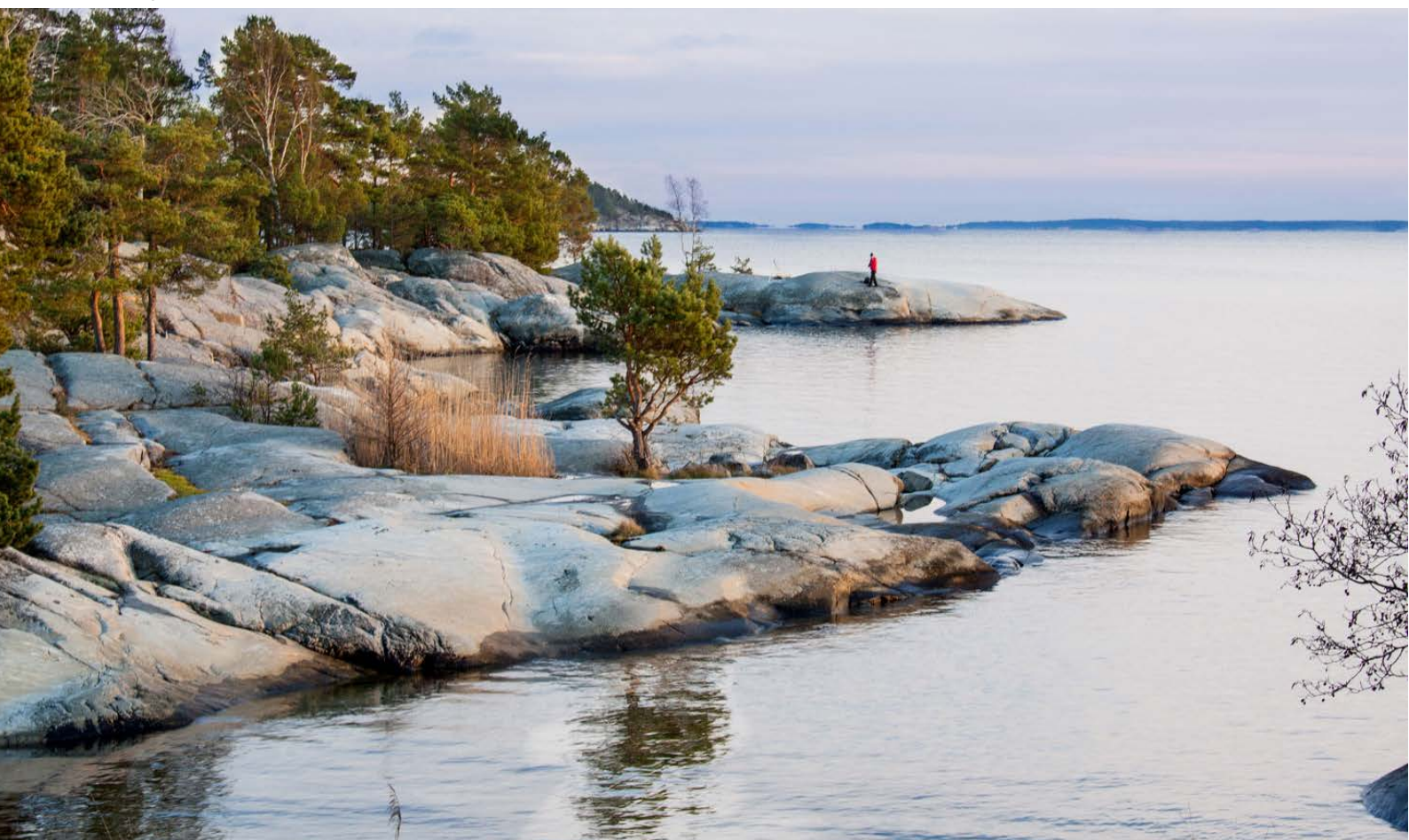

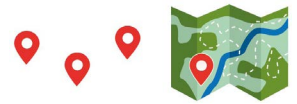
Fokusområde 3

Innovation och dialog för ett hållbart friluftsliv

- Åtgärd 18** Samverka och föra kontinuerlig dialog med externa aktörer kring strategiska länsövergripande friluftslivsfrågor, exempelvis Region Stockholm, Svenskt Friluftsliv, RF-SISU Stockholm och markägareorganisationer.
- Åtgärd 19** Främja dialog kring naturturism och övriga besöksnärlingsfrågor kopplat till natur- och kulturmiljöer, för att skapa värden för både besökare, näringsliv, markägare och andra intressenter.
- Åtgärd 20** Inom forskningsprojektet *Mistra Sports & Outdoors* delta i framtagandet av en metod för dialog mellan olika intressen. Syftet är att olika intressen ska kunna samexistera med hänsyn till varandra och med hänsyn till naturen.
- Åtgärd 21** Utredda möjligheterna för samordning av digitala informationskanaler för att sprida och marknadsföra natur- och kulturmiljöer för friluftslivsutövande i länet.

Foto: Mostphotos

Framgångsfaktorer för ett kommunalt friluftslivsarbete

Kommuner har en nyckelroll i att skapa förutsättningar för ett välfungerande friluftsliv. Genom långsiktig planering och löpande verksamhet kan kommunen säkra tillgång, tillgänglighet och kvalitet i natur- och kulturlandskapet för människors utevistelse. För att kunna bedriva ett framgångsrikt arbete med friluftsliv är det viktigt att arbeta systematiskt och i bred samverkan så att friluftslivsfrågan lyfts in i hela kommunens arbete.

Alla kommuner har olika behov och olika förutsättningar. Följande avsnitt lyfter fram en bredd av åtgärder som den enskilda kommunen kan genomföra för att lyckas med sitt friluftslivsarbete. Förslagen är framtagna tillsammans med kommuner, Länsstyrelsen och andra aktörer i arbetet med framtagandet av handlingsplanen.

Förslag på åtgärder till kommuner

Nätverk och kunskap

- ▶ Utse en eller flera personer som samordnar och driver arbetet med friluftsliv i kommunen. På så sätt kan intern samverkan lättare genomföras samtidigt som det systematiska arbetet med friluftsliv tydliggörs.
- ▶ Utse en person som ingår i det länsövergripande friluftslivsnätverket.
- ▶ Delta i nätverk och forum för att ta del av andras arbete samt sprida egna erfarenheter och goda exempel. Till exempel Tankesmedjan för friluftsliv, Stockholmstinget, Länsstyrelsens förvaltar- eller friluftslivsnätverk.
- ▶ Öka kunskapen om målgrupper som inte besöker naturen. Exempelvis genom dialog med barn- och unga, äldre, personer med funktionsnedsättningar och nyanlända.
- ▶ Genomför besökarundersökningar i naturen för att öka kunskapen om och förståelse för människors förväntningar, behov och önskemål.
- ▶ Räkna besökare i kommunala reservat och friluftsområden.

Friluftsliv i den fysiska planeringen

- ▶ Planera för friluftsliv genom att ta fram en kommunal friluftslivsplan/strategi eller motsvarande dokument som pekar ut kommunens centrala vilja med friluftsliv. Dokumentet blir ett viktigt underlag för kommunens fysiska planering.
- ▶ Kartlägg naturområden, platser och aktiviteter för friluftsliv i GIS och lokala planer. Exempelvis badplatser, leder, skidspår, grillplatser och andra platser som används för spontant eller organiserat friluftsliv. Då ökar kunskapen om vilka områden i kommunen som är viktiga för invånare, besökare och föreningsliv vilket kan användas som stöd i kommunens arbete med fysisk planering. Informationen kan också tillgängliggöras för invånarna.
- ▶ Kartlägg kommuninvånarnas avstånd från skola, omsorgsboende, bostad och arbetsplats till attraktiv vardagsnära natur i förhållande till de viktiga tröskelvärdena 300 meter och 1 hektar.
- ▶ Säkerställ närhet till natur vid planering och nybyggnation samt skapa grönområden där invånarna saknar närhet till natur.
- ▶ Säkerställ goda förutsättningar för lek och sociala aktiviteter i de vardagsnära naturområdena.
- ▶ Avsätt resurser för att skydda och sköta såväl kommunal som privatägd natur.

Tillgängligt och jämlikt friluftsliv

- ▶ Arbeta med naturvägledning som guider och informerar om platsens kulturhistoriska- och/eller biologiska värden eller om värdet med friluftsliv utifrån ett folkhälsoperspektiv.
- ▶ Sprid information om och inspirera till utevistelse, lek och friluftsliv. Exempelvis genom sociala medier, samverka med föreningar, information till nyinflyttade eller i samband med lov, kommunicera på olika språk.
- ▶ Möjliggör att människor kan låna friluftslivsutrustning gratis. Se exempelvis Fritidsbanken.
- ▶ Förbättra förutsättningarna för utomhuspedagogik och friluftsdagar. Kompetensutveckla skolpersonal exempelvis genom besök vid naturskolor, samverka med föreningsliv eller genom att ta del av befintliga metodmaterial kring utomhuspedagogik.
- ▶ Samverka med organisationer eller föreningar och ordna event eller aktiviteter som inte kräver utrustning eller där utrustning kan lånas.

- ▶ Tillsammans med kommunpolitiker besök och för dialog med föreningar som verkar i och runt naturområden, natur-, kultur- och idrottsföreningar. Då ökar kunskapen och förståelsen för föreningarnas behov och utmaningar.
- ▶ Öka kunskapen om funktionsrättsperspektivet hos tjänstepersoner inom organisationen, genom exempelvis fältbesök till platser med olika typer av tillgänglighetsanpassning och dialog med målgruppen. Se exempelvis projektet *Naturen på lika villkor*.

Samverka

- ▶ Inrätta friluftslivsråd där en bred representation av aktuella aktörer ingår, exempelvis markägare, föreningar, organisationer och naturturismföretag. Friluftslivsrådet kan genom kontinuerlig dialog och erfarenhetsutbyten stärka samverkan och göra det lättare att samarbeta kring gemensamt uppsatta mål.
- ▶ Samverka systematiskt mellan kommunala förvaltningar i frågor som rör samhällsplanering, idrott och fritid, folkhälsa, barn och unga, natur- och kulturmiljö, näringsliv, integration och skola. Lyft in friluftslivsperspektivet och inkludera det i andra arbetsområden.
- ▶ Öka samverkan och dialog med markägare i kommunen samt se över hur kommunen stödjer markägare som har besvär kopplat till friluftslivet, exempelvis nedskräpning.
- ▶ Skapa nätverk med fokus på destinationsutveckling där många delar av kommunen ingår.

Foto: Peo Olsson / Länsstyrelsen

Länsstyrelsen i Stockholm – en samlade kraft för en hållbar framtid.

Mer information kan du få av
Länsstyrelsens enhet för landskap och naturskydd
Tfn: 010-223 10 00

Rapporten hittar du på vår webbplats
www.lansstyrelsen.se/stockholm